

CYMELIA ZE STAREJ SZAFY

*PAMÂTNAÂ KNIŻKA
SUVALSKOJ GUBERNII*

wydawnictwo informacyjne z czasów zaborów

*ze zbiorów
Biblioteki Publicznej
im. Marii Konopnickiej
w Suwałkach*

Biblioteka Publiczna im. Marii Konopnickiej (Suwałki)

Pod zaborami...

W 1867 roku rosyjskie władze zaborcze utworzyły z północnej części guberni augustowskiej nową jednostkę podziału terytorialnego tj. gubernię suwalską. Obejmowała ona powiaty:

- augustowski,
- suwalski,
- sejneński,
- mariampolski,
- władysławowski,
- kalwaryjski,
- wyłkowyski.

Gubernia istniała do 1915 r. Według spisu ludności z 1897 roku zamieszkiwało ją 304 tys. Litwinów (52%), 134 tys. Polaków (23%), 59 tys. Żydów (10%), 30 tys. Niemców (5%), ok. 27 tys. Białorusinów i 24 tys. Rosjan. Do 1912 roku była jedyną gubernią na terenie Królestwa Polskiego o większości niepolskiej.

Gubernia suwalska w 1911 r.
Źródło: Mapa pocztowa gubernii Królestwa Polskiego
wg. F. Kasprzykiewicza.

Herb guberni suwalskiej.

Źródło:

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Coat_of_arms_of_Suwalki_Governorate_1869.svg

Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości gubernię podzielono między państwo litewskie a Rzeczpospolitą. W tej chwili znaczna część byłej guberni suwalskiej należy do Litwy, jej południowo-zachodnia część do Polski, zaś kilka gmin dawnego powiatu augustowskiego do Białorusi.

W „Słowniku geograficznym Królestwa Polskiego...” czytamy m.in., iż *Przemysł [w guberni suwalskiej] w ogóle słabo rozwinięty, brak ducha przedsiębiorczego, specjalnego wykształcenia, a głównie kapitałów, przy znacznej odległości ognisk targowo-przemysłowych. (...) Przez obszar guberni przechodzi odnoga drogi żel. warszaw.-petersburskiej na przestrzeni 85 w. od Kowna do Wierzbołowa. (...) Zarząd guberni cywilny podlega gen.-gubernatorowi warszawskiemu, pod względem wojennym zaś należy gubernia do okręgu wileńskiego. Pod względem administracyjnym gubernia dzieli się na 7 powiatów i 92 gmin: suwalski (15 gm.), augustowski (12 gm.), kalwaryjski (15 gm.), maryampolski (14 gm.), sejneński (13 gm.), wyłkowyski (12 gm.) i władysławowski (11 gm.). Pod względem kościelnym gubernia stanowi diecezję augustowską, dzielącą się na 7 dekanatów katolickich¹.*

¹ Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. T. 11, red. B. Chlebowski, W. Walewski, Warszawa 1890, s. 620-621.

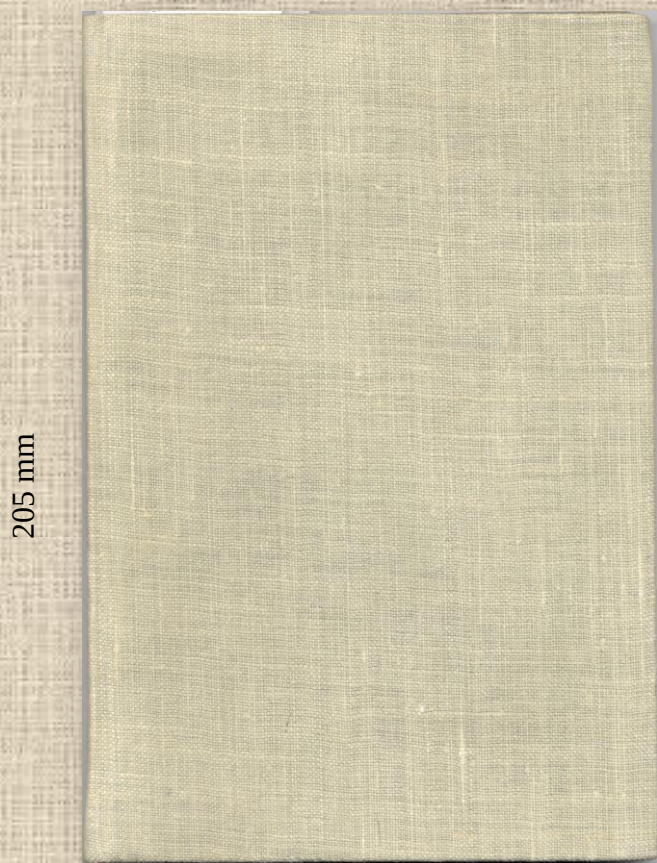
Tyle informacji o guberni suwalskiej. Jednak tematem naszej prezentacji nie jest sama gubernia suwalska, a jedynie wydawnictwo informacyjne, które ukazywało się na ziemiach byłego Cesarstwa Rosyjskiego czyli „Pamjatnaja Kniżka...”. Otóż, wspomniana publikacja była drukiem urzędowym, informacyjnym, rodzajem przewodnika, publikowanym przez lokalne władze poszczególnych guberni. Ukazywała się od lat trzydziestych XIX w. aż do 1917 roku. W guberniach powstałych na terenach dawnej Rzeczypospolitej wychodziła od lat czterdziestych XIX w. W guberni suwalskiej pierwszy rocznik „kniżki” ukazał się w 1872 r.².

„Kniżka...” była przede wszystkim oficjalnym informatorem o stanie i działalności guberni suwalskiej, dzięki zawartym w niej danym można było dokonać porównań z innymi guberniami wchodzącymi w skład ówczesnego Cesarstwa Rosyjskiego. Ponadto był to niewątpliwie materiał o charakterze propagandowym. Patrząc z perspektywy czasu, należy stwierdzić za Ewą Andrysiak, iż obecnie „*Pamiatnyje kniżki*” mają *niezwykłą wartość i znaczenie jako kompleksowe źródła prymarne do badań historycznych, geograficznych, demograficznych, etnograficznych, krajoznawczych*³.

² E. Andrysiak, *Edycja „Pamjatnoj Kniżki Kalisskoj Gubernii” jako przykład rosyjskiej produkcji wydawniczej w dawnym Królestwie Polskim*, „Sztuka Edycji” 2013, nr 1, s. 81.

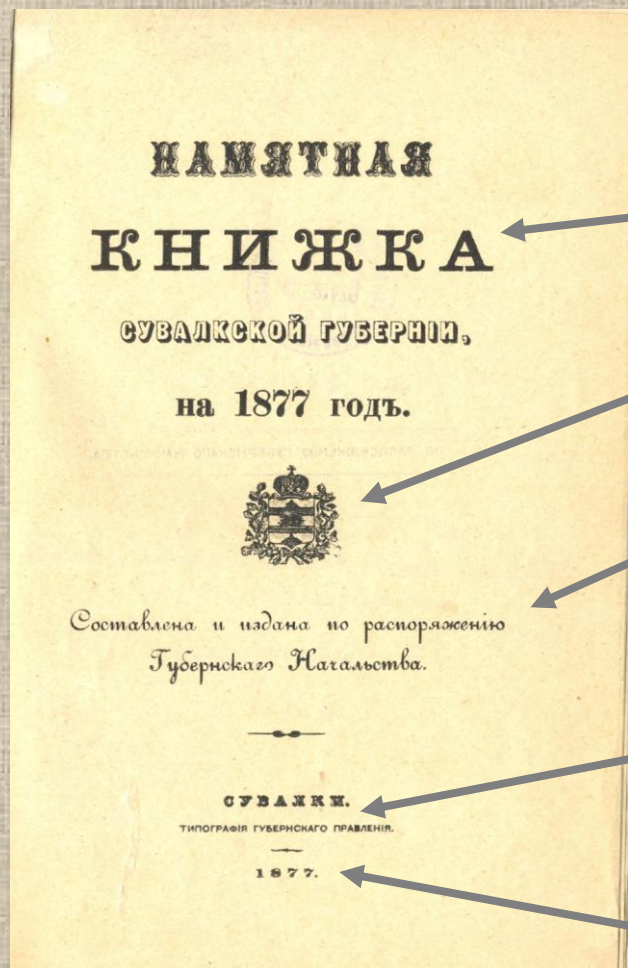
³ Tamże, s. 84.

Posiadany przez suwalską księżnicę egzemplarz „Pamiętność Książki...” trafił do zbiorów w 1990 roku jako zakup antykwaryczny. Jego ówczesną wartość wyceniono na 90 tys. złotych. Publikacja wzbogaciła zasób czytelnicy z przeznaczeniem do udostępniania prezentacyjnego.

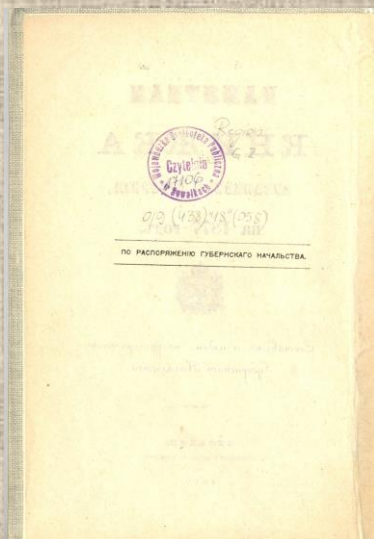
Wolumin oprawiono w twardą tekturową okładkę – pociągniętą jasno-szarym płótnem (zapewne oprawa introligatorska, gdyż oryginalnie „Książki...” były zaopatrzone w miękką okładkę).

Połączenie sztywnego bloku książki z okładką dodatkowo wzmocniono wyklejkami. Zastosowano 4 ciągi numeracji stron, przy czym pierwszy ciąg to numeracja rzymska (I-IV), drugi ciąg – arabska (27 stron), trzeci ciąg – arabska (72 strony), czwarty ciąg – arabska (35 stron).

Na stronie tytułowej publikacji rozmieszczono:

- tytuł wydawnictwa,
- element graficzny – ówczesny herb guberni suwalskiej,
- nazwę instytucji odpowiedzialnej za przygotowanie i wydanie „Kniżki...” (mowa tu o władzach guberni czyli: Губернское начальство),
- informację o miejscu druku i drukarni (drukarnia rządowa – gubernialna)
- rok wydania.

Na odwrocie strony tytułowej zamieszczono informację, iż „Pamjatnaja Knižka...” została przygotowana na zamówienie i z inicjatywy władz gubernialnych.

Całość publikowanych w języku rosyjskim materiałów podzielono na trzy główne części, które poprzedza dość szczegółowy spis treści.

ОГЛАВЛЕНИЕ.

Отдѣлъ 1-й.

Мисловская, хозяйство и прочие первовые правления и статистическое для 3

Отдѣлъ 2-й.

Адресъ-календарь чиновъ всѣхъ вѣдомствъ по Сувалской губернии.

Гражданское Вѣдомство.

Ж. В. Д.

Сувалский губернаторъ 3

Викариатъ губернатора 4

Губернское правление 5

Губернское по арестантскимъ деламъ присутствіе 7

Губернское по военной повинности присутствіе 11

Удѣльное по военной повинности присутствіе 12

Магистратъ города Сувалокъ 13

Полковническое управленіе 14

II

Удѣльное управленіе 14

Судовое управленіе 15

Судовое управленіе 17

Судовое управленіе 19

Судовое управленіе 20

Судовое управленіе 22

Судовое управленіе 24

Судовое управленіе 25

Судовое управленіе 27

Судовое управленіе 28

Судовое управленіе 29

Судовое управленіе 31

Г. К.

Управленіе Ложницкаго контрольного палата 32

Ж. О.

Копиная палата 34

Губернское наместничество 35

Удѣльное наместничество 36

Местныя управленія 37

Акцизные управленія 39

Вербовочный управленіе 40

Дирекція имперскаго кредитнаго общества 41

Ж. Н. Д.

Сувалская учебная дружина 47

Сувалская мужская классическая гимназія 48

Сувалская женская гимназія 49

Мѣщанская мужская классическая гимназія 49

Вейденская учительская семинарія 49

Ж. Ю.

Сувалский окружной судъ 50

Прокурорскій палата 52

IV

Перечень произведеній по деловому составу чиновъ, по звѣздамъ и по числу выданныхъ орденовъ 72

Отдѣлъ 3.

Статистическія свѣдѣнія по Сувалской губернии за 1875 годъ:

Народная промышленность 5

Народное предпріимство 7

Археологическія раскопки въ Сувалской губерніи 21

Приложенія.

Такая конспирація конспираціи и конспираціи конспираціи 27

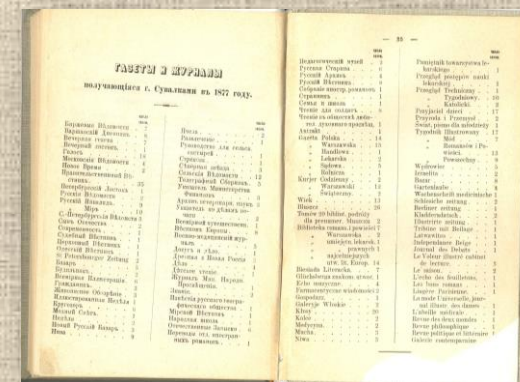
Такая конспирація конспираціи и конспираціи конспираціи 28

Такая конспирація конспираціи и конспираціи конспираціи 29

Такая конспирація конспираціи и конспираціи конспираціи 33

Такая конспирація конспираціи и конспираціи конспираціи 34

- Rozdział pierwszy „Kniżki...” to kalendarz prawosławny i katolicki m. in. z informacjami dotyczącymi świąt przypadających w poszczególnych miesiącach oraz świętych będących patronami określonych dni. Co ciekawe, opublikowano też dane o świętach żydowskich.
- Rozdział drugi (najobszerniejszy) to kalendarz adresowy zawierający spis instytucji publicznych (m.in. szkół, sądów, kościołów, szpitali, domów opieki) i aktualne ich składy osobowe.
- Rozdział trzeci zawiera dane statystyczne dotyczące suwalskiej guberni.
- Publikację zamyka wykaz czasopism dostępnych w Suwałkach (aktualizacja na 1877 rok).
- Znajdująca się w zbiorach suwalskiej biblioteki „Pamjatnaja Kniżka...” nie posiada materiałów ilustracyjnych. Jednak udało się nam dotrzeć do wcześniejszego jej wydania – z 1873 roku, gdzie znalazły się ciekawe ryciny przedstawiające ówczesnych mieszkańców guberni suwalskiej.

Wykaz czasopism dostępnych w Suwałkach na rok 1877.

Pamiatnaja Kniżka Suwalskoj Gubernii na 1873 god, Suwałki 1873.

„Pamjatnyje Knižki...” pozwalają odtworzyć w każdym szczególe obraz życia codziennego guberni, jej poszczególnych osad i miejscowości, dają możliwość uzyskania informacji o składach osobowych konkretnych instytucji i urzędów, o zawodach mieszkańców, stanie przyrody, gospodarce, kulturze i sposobie życia.

Podobieństwo składu i metod gromadzenia zawartych informacji, oraz sama struktura ksiąg wydawanych praktycznie w całym Imperium Rosyjskim, pozwala na porównywanie i uogólnianie danych za określone lata lub okresy w kilku guberniach.

Wydawane w stosunkowo niewielkich nakładach i dystrybuowane głównie na terenie konkretnych guberni,

„Pamjatnyje Knižki...” stały się obecnie bibliograficznym rarytasem. Niestety, z żalem należy zauważyć, iż żadna biblioteka ani w Polsce, ani w Rosji nie ma ich pełnego zbioru⁴.

⁴ Księgi pamiątkowe prowincji i regionów Imperium Rosyjskiego (1836-1917), https://nlr-ru.translate.goog/nlr_visit/RA4541/pamyatnye-knizhki-guberniy-rossiyskoy-imperii?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=pl&_x_tr_hl=pl&_x_tr_pto=sc [Dostęp: 2022.06.30].

Bibliografia

- Andrysiak E., *Edycja „Pamjatnoj Knižki Kalisskoj Gubernii” jako przykład rosyjskiej produkcji wydawniczej w dawnym Królestwie Polskim*, „Sztuka Edycji” 2013, nr 1.
- *Księgi pamiątkowe prowincji i regionów Imperium Rosyjskiego (1836-1917)*, https://nlr.ru.translate.goog/nlr_visit/RA4541/pamyatnye-knizhki-guberniy-rossiyskoy-imperii?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=pl&_x_tr_hl=pl&_x_tr_pto=sc [Dostęp: 2022.06.30].
- *Pamâtnaâ Knižka Suvalskoj Gubernii na 1877 god''*, Suwałki 1877.
- *Pamâtnaâ Knižka Suvalskoj Gubernii na 1873 god''*, Suwałki 1873.
- *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*. T. 11, red. B. Chlebowski, W. Walewski, Warszawa 1890.

Dziękujemy za uwagę
i zapraszamy do korzystania z naszych zbiorów

Biblioteka Publiczna
im. Marii Konopnickiej
ul. Emilii Plater 33 A
16-400 Suwałki

<http://bpsuwalki.pl>

e-mail: sekretariat@bpsuwalki.pl

czytelnia@bpsuwalki.pl

digi@bpsuwalki.pl

sekretariat: tel. 87 565-62-46

czytelnia: tel. 87 565-62-46 w. 23